

FORRÁS

NIEDERREITER ZOLTÁN

„ASSURNAK, AZ ISTENEK ATYJÁNAK,
A NAGY ÚRNAK...”II. Sarrukín beszámolója a VIII. hadjáratáról (Kr. e. 714)¹

(Bevezetés és fordítás)

Une relation de la huitième campagne de Sargon (714 av. J.-C.) címmel 1912-ben jelent meg François Thureau-Dangin szövegkiadása az AO 5372-es ékírásos tábláról,² amelyet I. Élias Géjou, a korszak egyik legjelentősebb műkincskereskedője adott el a Musée du Louvre-nak 1910-ben. A szokatlanul nagy méretű agyagtábla (magassága 37,5 cm, szélessége 24,5 cm) 430 soros akkád nyelvű szövege II. Sarrukín (i. e. 721–705) Assur istennek címzett beszámolóját tartalmazza a VIII. hadjáratáról. A király az első híradást Táb-sár-Assur főkincstárnok által küldte el Assurnak, továbbá a kolofon (426–430. sor) arról tudósít bennünket, hogy a szöveg az újasszír uralkodó assuri főírnökának, tudósának, Nabú-sallimsunúnak a munkája, amelyet még a hadjárat esztendejében, Kr. e. 714-ben készített el.

A tábla felszíne kiváló állapotban maradt meg, de egyes helyeken mégis töredékes, valamint sérülések láthatók rajta. A hiányzó részek közül több a Walter Andrae vezette assuri ásatások során, 1910-ben az ún. assuri „ráolvasópapok” lakóházából került napvilágra,³ s ezáltal a rablóásatásból származó, Louvre-ban őrzött „főszöveg” eredeti lelőhelye is bizonyossá vált. Az első francia nyelvű fordítást követően megjelentek az újabb részleteket is tartalmazó angol és német nyelvű fordítások is.⁴

¹ Az alábbi fordítás elkészítésében nyújtott segítségéért köszönettel tartozom elsősorban Nyitrai Mórikának, továbbá Götz Andreának, Nyitrai Orsolyának és Vér Ádámnak.

² F. Thureau-Dangin: *Une relation de la huitième campagne de Sargon II (714 av. J.-C.)*. (Textes cunéiformes, Musée du Louvre 3.) Paris 1912.

³ O. Schroeder: Keilschrifttexte aus Assur historischen Inhalts. II. (Ausgrabungen der Deutschen Orient-Gesellschaft in Assur, E: Inschriften 1.) Leipzig 1922. 90 sk. no. 141; E. Weidner: Neue Bruchstücke des Berichtes über Sargons achten Feldzug. Archiv für Orientforschung 12 (1937–1939) 144–148. Az assuri ráolvasópapok lakóházáról és tevékenységéről bővebben magyarul lásd Bácskay A. – Niederreiter Z.: Bölcs tudósok, a nagy istenek titkának őrzői. A tudósok és a tudományos szövegek szerepe a mezopotámiai mágiaiban. In: Az Olympos mellett. Mágikus hagyományok az ókori Mediterráneumban I. Egyiptom – Mezopotámia – Anatólia – Itália. Szerk. Nagy Á. M. Budapest 2013. 192 skk.

⁴ A forrás első angol nyelvű fordításához lásd D. D. Luckenbill: *Ancient Records of Assyria and Babylonia II. Historical Records of Assyria: From Sargon to the End*. Chicago 1927. 73 skk. A legújabb angol nyelvű kiadásokhoz lásd B. R. Foster: *Before the Muses: An Anthology of Akkadian Literature*, Bethesda 2005³. 790 skk. és F. M. Fales: *The Letter to the God Aššur Recounting Sargon's Eighth Campaign (714 BCE)*.

Thureau-Dangin 1912-ben közölt forráskiadványa az assziriológiai kutatások új fejezetét nyitotta meg, és napjainkig számos tanulmány alapforrása.⁵ A szöveg az újasz-szír királyfeliratok nyelvezetét követi, de egyúttal irodalmi betéteket is tartalmaz.⁶ A természeti leírások, a földrajzi nevek jegyzékei vagy a hadsereg mozgására, a hadjárat eseményeire vonatkozó narratívák az újaszír kori történeti, valamint történeti földrajzi kutatások számára elsődleges fontosságúak,⁷ ugyanakkor a szövegben szereplő zsákmánylista, a muszaszír palotából, illetve templomból zsákmányolt javakról készült részletes feljegyzés (351–409. sor)⁸ a korabeli Kelet-Anatólia és Észak-Mezopotámia, elsődlegesen Urartu és AsszírIA, valamint a két királyság közötti terület ún. ütközőállamainak anyagi kultúrájáról készült legszínesebb írott forrás a számunkra.

Jelen munka az agyagtábla magyar nyelvű fordítását tárja az olvasó elé,⁹ filológiai kommentárok s a szöveg bővebb bemutatása nélkül.¹⁰ A királyi beszámoló minden egyes sora önálló tartalmi vagy nyelvtani egységként értelmezhető, ezért a fordítás is ennek megfelelően tagolódik, hogy megőrizze, visszaadja az akkád szöveg sajátosságát.¹¹ Megjegyzendő azonban, vannak olyan mondatok, amelyek több sort is magukban foglalnak, sőt olyan részek is előfordulnak, amelyek hosszabb betéteket tartalmaznak, s ezáltal megnehezítik a kontextus megértését. Fontos hangsúlyozni, hogy ezek a narra-

In: *The Context of Scripture. Vol. 4. Supplements.* Ed. K. Lawson Younger Jr. Leiden – Boston 2017. 199–215. Az első német nyelvű fordításhoz lásd W. Mayer: *Sargons Feldzug gegen Urartu – 714 v. Chr.* Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft zu Berlin 115 (1983) 65–132.

⁵ W. Mayer: *Assyrien und Urartu I. Der Achte Feldzug Sargons II. im Jahr 714 v. Chr.* (Alter Orient und Altes Testament 395, I.) Münster 2013 az itt vizsgált forrás, illetve II. Sarrukín VIII. hadjáratának monografikus feldolgozása, a témakör irodalmának és kutatástörténetének bemutatásával.

⁶ A szöveg nyelvezetét, stílusát, valamint az irodalmi betéteket vizsgáló tanulmányok közül érdemes megemlíteni: A. L. Oppenheim: *The City of Assur in 714 B.C.* Journal of Near Eastern Studies 19 (1960) 133–147; F. M. Fales: *Narrative and Ideological Variations in the Account of Sargon's Eighth Campaign.* In: *Ah Assyria... Studies in Assyrian History and Ancient Near Eastern Historiography Presented to Hayim Tadmor.* (Scripta Hierosolymitana 33) Eds. M. Cogan – I. Eph'al. Jerusalem 1991. 129–147; M. Van De Mieroop: *A Study in Contrast: Sargon of Assyria and Rusa of Urartu.* In: *Opening the Tablet Box: Near Eastern Studies in Honor of Benjamin R. Foster.* (Culture and History of the Ancient Near East 42.) Eds. S. C. Melville – A. Slotsky. Leiden – Boston 2010. 417–434.

⁷ A hadjárat menetéhez, a szövegben szereplő földrajzi nevek vizsgálatához a legújabb kiadvány: F. Maniari: *Le campagne assire contro l'Urartu del 715 e 714 a.C.* Studi micenei ed egeo-anatolici 52 (2010) 177–251. A VIII. hadjárat történeti háttérének és eseménytörténetének vizsgálatához magyarul lásd Dezső T.: *Asszír katonai hírszerzés.* In: *GENESIA. Tanulmányok Bollók János emlékére.* Szerk. Horváth L. – Laczkó K. – Mayer Gy. – Takács, L. Budapest 2004. 321–350.

⁸ A zsákmánylista vizsgálatához lásd W. Mayer: *Die Finanzierung einer Kampagne* (TCL 3, 346–410). Ugarit Forschungen 11 (1979) 13–33.

⁹ A tulajdonnevek az olvasás megkönnyítése érdekében a kiejtést tükröző írásmód szerint szerepelnek, nem pedig az akkád átírás konvencióinak megfelelően.

¹⁰ A jelen munkában bemutatott forrást *A keleti király alakja* című monográfiámban kívánom bővebben értelmezni, elsődlegesen II. Sarrukín Assur isten felé mutatott cselekedetei szempontjából.

¹¹ A tábla két oldalának két oszlopában elhelyezkedő felirat tagolását illetően érdemes megemlíteni, hogy tíz soronként szerepel a tízes éjkel az adott sor előtt, továbbá az egyes tartalmi egységek elválasztását a sorok között szereplő vízszintes vonalak szolgálják, amelyeket az alábbi fordítás is tartalmaz.

tívákat vagy felsorolásokat közlő részek a szöveg strukturális és stílári jellegzetességei, amelyeket az írnok szándékosan alkalmaz. Az alábbi, főbb tartalmi egységeket felsoroló jegyzék a térképrészlettel (1. kép) a hadjárat rekonstruálható menetét követi az eseményt tartalmazó sorok említésével, hogy a szöveg könnyebb megértését segítse.

II. Sarrukín VIII. hadjárata királyfeliratokból,¹² udvari levelezésekből,¹³ továbbá domborművekről is ismert.¹⁴ A király dūr-sarrukíni palotájában lévő XIII-as helyiség dekorációs programját a hadjáratot bemutató szobrászati művek alkotják. Az ásatások során feltárt reliefsokról készült illusztrációk a hadjárat legfontosabb képi ábrázolásai számunkra (2–5. kép).

A VIII. hadjárat főbb tartalmi egységeinek bemutatása a szöveg sorainak feltüntetésével:

- 1–5 II. Sarrukín, a szent pap köszönti Assur istent, a városát és annak lakóit.
- 6–14 Az asszír sereg elhagyja Kalhut, majd átkel a Felső-Záb, majd az Alsó-Záb folyón.
- 15–30 A sereg átkel Zikirtu és Andia ország hegyein.
- 31–36 II. Sarrukín fogadja a Mannaj országbeli Ulluszunu hódolatát.
- 37–50 A király az Allabria országbeli Latasé városban átveszi Bél-aplu-iddina adóját, majd az Asszíriához tartozó Parszuas országban fogadja Namri, Szangibutu, Bít-Abdadani országok és a méd *várurak* adóját, illetve hódolatát.
- 51–63 A király visszatér Mannajba, ahol Ulluszunut visszahelyezi a hatalmába.
- 64–73 A Mannaj és Média között élő urak behódolnak II. Sarrukínnak.
- 74–78 A király elhagyja Mannajt, s a Médiahoz közeli Panzis városerődhez vonul, amelyet megerősít.
- 79 Az asszír sereg megérkezik Zikirtuba.
- 80–85 A zikirtui Mitatti (aki Ulluszunu ellenfele és Ruszá szövetségese) elmenekül II. Sarrukín serege előtt.
- 86–90 A sereg beveszi Mitatti megerősített ponttal
- 91 A sereg megérkezik a mannajbéli Wisdis tartományhoz, amelyet Ruszá elfoglalt.
- 92–95 Ruszá, Urartu királyának bemutatása.
- 96–111 Ruszá Mitatti megsegítésére a Waus-hegynél összegyűjti a hadseregét a szövetségeseivel együtt.

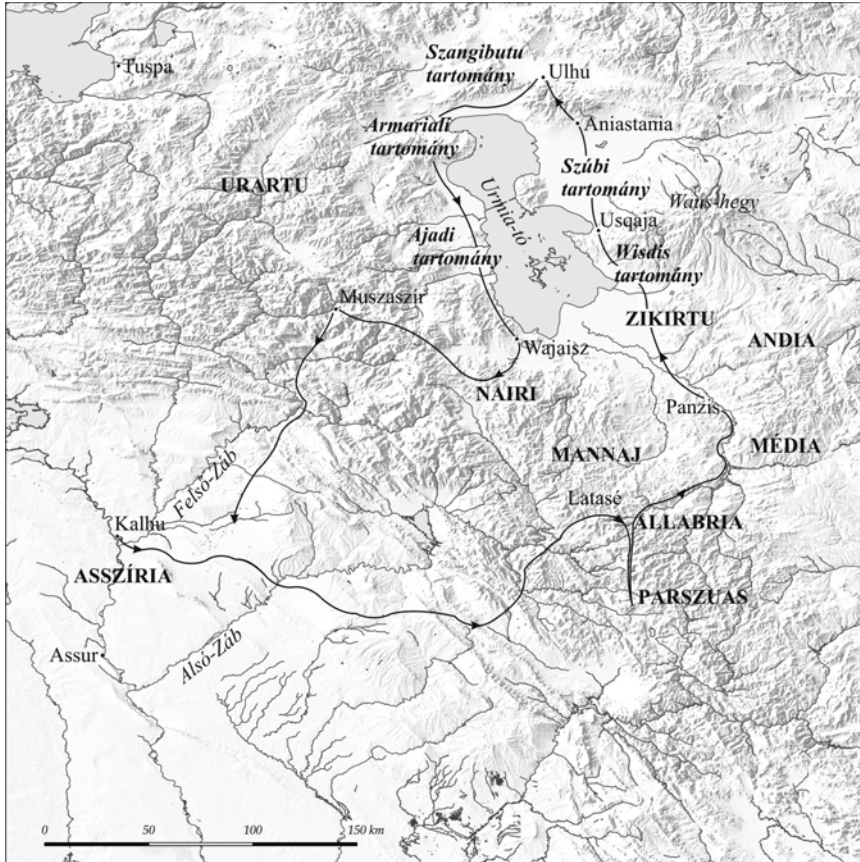
¹² *Maniori*: i. m. (7. jegyz.) 178 skk.

¹³ *G. B. Lanfranchi – S. Parpola*: The Correspondence of Sargon II, Part II: Letters from the Northern and Northeastern Provinces. (State Archives of Assyria 5.) Helsinki 1990. 84–198.

¹⁴ A XIII-as terem domborműveinek témáihoz bővebben lásd *P. E. Botta – E. Flandin*: Monument de Ninive. Vols. I–V, Paris 1849–50. Vol. II, pls. 139–143 és *P. Albenda*: The Palace of Sargon, King of Assyria. Monumental Wall Reliefs at Dur-Sharrukin, from Original Drawings Made at the Time of Their Discovery in 1843–1844 by Botta and Flandin. (Synthèse 22.) Paris 1986. 91 sk. és pls. 131–134. Az Assur-templomban feltárt egyik mázastégla-díszítést is e hadjáratnak szentelték: *E. Weidner*: Assyrische Emailgemälde vom achten Feldzuge Sargon II. Archiv für Orientforschung 3 (1926) 1–6.

- 112–126 II. Sarrukín, Asszíria királyának bemutatása; az uralkodó ütközet előtti imája, amelyet Assur istenhez intéz.
- 127–161 A waus-hegyi csata, Sarrukín győzelme, Ruszá menekülése, az ellenséges szövetség megbuktatása.
- 162 Az asszír sereg elhagyja Andiát és Zikirtut, majd pedig Urartu területére lép.
- 163–166 A Ruszá által megszállt Wisdis tartomány kifosztása.
- 167–187 Usqajának, Urartu határerődjének s a lovászatáról híres Szúbi tartománynak, valamint Aniastania városnak a kifosztása és elpusztítása.
- 188–198 Szangibutu tartomány erődtímenyeinek kifosztása és elpusztítása.
- 199–211 A Ruszá által kiépített és felvirágoztatott Ulhu városerőd, a királyi pihenő-város leírása.
- 211–214 Az urartuiak feladják Ulhut, illetve a Szarduri-hurda erődöt.
- 215–232 Az asszír sereg kifosztja, majd elpusztítja Ulhut, illetve a Szarduri-hurda erődöt.
- 233–253 A sereg bevonul Szangibutu belsejébe, amelynek erődjeit és városait az urartuiak feladták.
- 254–268 A sereg átkel az Arzabia és az Irtia közötti hegyvidéken, ahol kifosztja s elpusztítja a városokat, valamint a termőföldeket.
- 269–276 A sereg elvonul Szangibutuból, majd kifosztja s elpusztítja Armarialí tartomány városait.
- 277–279 A sereg elpusztítja Arbut, Ruszá atyja házának városát és Riárt, Szardúri városát, ahol a fivérei laktak, valamint az ott lévő Haldi-templomot.
- 280–296 Ajadi tartomány és a rettegett tengerpart (Urmia-tó) találkozásánál lévő városok kifosztása s elpusztítása.
- 297–305 Az asszír sereg lerombolja Wajaiszt, Urartu déli határerődjét és a további erődtímenyeket.
- 306–308 Janzú, Nairi ország királya II. Sarrukín elé vonul, hogy behódoljon neki.
- 309–312 Az asszír uralkodó megkezdi a visszaindulást; Urzana, a lázadó muszaszíri király bemutatása.
- 313–321 II. Sarrukín visszarendeli a seregét Asszíriába, de Assur támogatásával egy ezerfős alakulat élén mégis Muszaszír ellen vonul.
- 322–335 A király az elit alakulatával Muszaszír felé átkel az Arsziu-hegyen, a Felső-Záb folyón, majd pedig a járhatatlannak hitt hegyeken; [*Urzana meg-rémül*][?] az asszír sereg feltűnése láttán.
- 336–342 Muszaszír, az urartui királyok koronázó helyének és Haldi istennek a bemutatása.
- 343–349 II. Sarrukín beveszi Muszaszírt, elfogja Urzanát, kihozza Haldi istent a városból, s elhurcolja a város lakosságát.
- 350 A király bevonul Muszaszírba, belép Urzana palotájába.
- 351–367a Urzana palotájának kifosztása, a palota zsákmánylistájának ismertetése.
- 367b–409 Haldi templomának kifosztása, a templom zsákmánylistájának ismertetése.

- 410 Muszaszír anektálása az Asszír Birodalomba.
 411–414 Ruszá Muszaszír elvesztése feletti gyászának leírása.
 415–425 II. Sarrukín visszatér Asszíriába, köszönetet mond Asszíria isteneinek a támogatásukért, továbbá összegzi a hadjárat menetét s az elért eredményeket.
 426–430 Kolofon: záróformula; híradás, a jelen szöveg elküldése Assur istennek; az írnok, Nabú-sallimsunu bemutatása; a szöveg keltezése.

1. ábra. II. Sarrukín VIII. hadjáratának (i. e. 714) rekonstruált itineráriuma¹⁵

¹⁵ Köszönettel tartozom Bödöcs Andrásnak a térképsablon elkészítéséért. A hadjárat útvonala nagyjából megegyezik *Maniori*: i. m. (7. jegyz.) 194 rekonstrukciójával. Fontos azonban megemlíteni, nincs konszenzus a kutatásokban arra vonatkozólag, hogy a király a hadjárata során az Urmia-tavat megkerülte, vagy csupán annak délkeleti és/vagy délnyugati partszakaszát érintette. A téma összefoglalásához lásd *Fales*: i. m. (6. jegyz.) 199, n. 5.

Fordítás

Assurnak, az istenek atyjának, a nagy úrnak, az Ehurszaggalkurkura, a nagy temploma lakójának legyen mindennél nagyobb jólét!

A sorsisteneknek és az istennőknek, az Ehurszaggalkurkura, a nagy templomuk lakóinak legyen mindennél nagyobb jólét!

A sorsisteneknek és az istennőknek, az Assur isten városában lakóknak s a nagy templomuknak legyen mindennél nagyobb jólét!

A városnak és a népének legyen jólét! A palotának és a belsejében lakó(k)nak legyen jólét!

5. Sarrukínnak, a szent papnak, a fenséges isteni hatalmatat félő szolgának s az ő (katonai) táborának minden nagyon-nagyon kedvező.
-

Az emberiség tervét megvalósító Tammúz (*Dumuzi*) hónapban, az istenek közt mindenható Enlil elsőszülött örökösének, a hatalmas Ninurtának a havában – akinek Ea (*Ninsiku*), a bölcsesség ura hajdan (agyag)táblára írta le, hogy ekkor (történik) a sereg egybegyűjtése, a tábor összeállítása – Kalhuból, a királyi városomból kivonultam, és a Felső-Záb folyón annak teljes áradásakor bőszen átkeltem.

A harmadik napon Enlil és Ninlil előtt tiszteletteljesen hódoltam azért, hogy az elbizakodott szája legyen elnémítva, s az ellenség lába legyen megbilincselve.

10. Az Alsó-Záb folyón, amelyen az átkelés fáradságos, úgy ugrattam át Samas és Marduk hadtestét (*seregét*), mint egy csatornán.

A meredek Kullar-hegy ösvényére – mely Lullumúban van, s amelyet Zamua országnak is neveznek – behatoltam.

Szumbi tartományban seregszemlét tartottam, majd a lovak és a harci szekerek számát ellenőriztem.

Assur (*Ansar*), Samas, Nabú és Marduk fenséges támogatásával, harmadik alkalommal vezényeltem előrenyomulást a hegység belsejébe.

Zikirtu és Andia ország felé irányítottam az előttem haladó Nergal és Adad jelvényét (hordozó harci szekerek) kocsirúdját.

15. A magas Nikippa és Upá hegyek között – ahol az összes fa egymásba fonódott, bennük vadság (honol), s ösvényeik rémisztőek, mint ahogy a cédruserdőnek is, a sűrűjét (*rétyét*) árny önti el, ösvényeit járva az utazó nem látja a Nap sugarait –, a közöttük (húzódó) Búja folyón huszonhatszor átkelvén a *hadtestekbe rendezett* seregem nem rettent meg az áradó víztől.

A Szimirria-hegynék, a nagy hegyoromnak, Bélet-ilí lakhelyének – amely hegyes lándzsaként emelkedik ki, a hegyek fölé magasodik – a csúcsa fönt az égig ér és az alapzata szilárd alapokon áll lent, az alvilág belsejében;

20. és olyan, mint amilyen egy hálnak a háta, az egyik oldal(á)ról a másikra nem vezet átkelő, megmászása előlről vagy hátulról nagyon megerőltető. Oldalába hegyi szakadékok és vízmosások vájódtak, még a pusztá látványa is rettetet kelt, megmászás(á)ra a harci szekér, a zabolátlan lovak alkalmatlanok, útvonalán a gyalogsági átkelés is nagyon fáradságos. Bölcsességgel és széles körű ismerettel, amelyet Ea és Bélet-ilí juttattak nekem, az ellenséges ország eltiprására megindítottak. Előhadamat erős bronzcsákányokkal láttam el, hogy a tömör hegyormot mészkőként darabokra hasítva megfelelő utat készítsen.
25. Hadseregem élére állva a harci szekere(ke)t, lovasságot, harci csapatot, testőrségemet (*az oldalamon vonulókat*) mint harcias sasokat röpítettem a (hegy) gerincére. A segédcsapatot s a *nehézség*alogságot utánuk rendeltem, a dromedárok és málhás szamarak pedig mint hegyen nevelkedett vadkecskék szökkentek a csúcsain. Assur *hadtestekbe rendezett* seregét megfelelően vezényeltem ennek a hegynek a fáradságos megmászására, majd katonai tábornokot építettem itt. A távoli Szinahulzi és Biruatti hegyeken – amelyek zöldellő növényzetének illata (oly) kellemes (akár) a póréhagymáé vagy a fűszernövényeké –, a Turtani, Szinabir, Ahsúru és Szúja hegyeken; a hét hegyükön, nehézségek közepette vágtam keresztül.
30. A Rappán és az Arattán, a hömpölygő folyóikon úgy keltem át az áradásukkor, mintha csak árkok lettek volna.

A Mannaj országbeli Szurikas tartományba, amely Karalla és Allabria országgal *szomszédos*, levonultam.

A Mannaj országbeli Ulluszunu azért, hogy az öt évek óta szüntelenül érő sérelmet megbosszulja, a hadjáratom közeledtéről értesülvén

ő maga a főméltóságaival, a tanácsadókkal, a vénekkel, az apja házának leszármazottáival, a kormányzókkal és hivatalnokokkal, országa irányítóival, örömteli szívvel és örvendező arccal, tűszok nélkül tüstént kijött az országa belsejéből;

35. Izirtuból, a királyi városából járult elém az országa határán (fekvő) Szinihini-erődbe. Adóját: díszes lószerszámokkal járomba fogatolt lovakat, szarvasmarhákat és juhokat elém hozván a lábamat megcsókolta.

Az Allabria országbeli Láruate tartomány folyója feletti fallal megerősített Latasé városhoz közeledtem,

ahol átvettem az Allabria országbeli Bél-aplu-iddina adóját: lovakat, szarvasmarhákat és juhokat; (majd) levonultam Parszuas országba.

Namri, Szangibutu, Bít-Abdadani országok és az *ellenálló* médek *várurai* hadjáratom közeledtéről értesülvén

40. – (mivel) országaik feldúlása, amely a korábbi (uralkodási) évemben (történt, és még) emlékezetükben él, halálos félelemmel töltötte el őket – elhozták súlyos adójukat az országaik belsejéből, és Parszuas országban, előttem behódoltak.

Az Ellipi országbeli Daltától, a folyómenti *váruraktól* – Ukszatartól, Dúrészitől, Szatarésutól –,

(továbbá) a Halhubarra városbeli Anzítól, a Kilambate városbeli Pajukkutól, a Máli városbeli Uzítól,

a Nappi városbeli Wakirtutól, a Bít-Szagbat városbeli Makirtutól, az Uriangi városbeli Kitakkítól,

45. a Kingaraku városbeli Masdajukkutól, a Qantau városbeli Uzitartól, a Bít-Kapszi városbeli Pajukkutól,
a Bít-Zualzas városbeli Humbétól, a Kiszilaha városbeli Uzumandától, a Bít-Istár városbeli Burburazutól,
a Zakrute városbeli Baga-parnátlól, a Saparda városbeli Dárítól, a Kanzabakani városbeli Ustrától,
a Karzinu városbeli Sarrutitól, az Andirpattianu városbeli Masdakkutól, az *Ussiszi* városbeli Akkusszutól, a Szibur városbeli Birtátutól,
a Harziani városbeli Zardukkától, az Aratiszta városbeli Masdakkutól, a Barikanu városbeli Szatarpánutól, az Uriaka városbeli Karakkutól
50. *gyorslábú* lovakat, *szívós* öszvéreket, országukban honos kétpúpú tevéket, szarvasmarhákat és juhokat vettem át.

Parszuas országot elhagytam, a Mannaj országbeli Misszi tartományhoz közeledtem.

Ulluszunu az országa népével a vazallusi kötelezettségét hűségesen gyakorolva Szirdakka városban, az erődjében várta hadaimat (*hadjáratomat*);

és mint az eunuch (*ša rēši*) tisztviselőim, Asszíria tartományi kormányzói a hadseregem élelmezéséhez lisztet és bort halmozott fel.

Az idősebb fiát adományokkal, üdvözlő ajándékokkal nekem adományozta, s a nekem tett uralkodói hűségét a sztéléjén biztosította.

55. Az adóját: járomba fogatolt, nagy(testű) lovakat, szarvasmarhákat és juhokat átvettem tőle; majd a földre borult (előttem) azért, hogy az őt ért sérelmet megboszulva,
az országa belsejéből az urartui (*Kakmí országbeli*) gonosz ellenséget kiűzzem, és a (harc)mezőn vereséget mérve Ruszára (*Urszára*) megfutamítsam őt,
a szétszórt Mannaj országbelieket a területére visszahelyezzem, s az ellensége felett győzedelmeskedve elérjem, amit a szíve kíván.

Ő maga a főméltóságokkal s az országa tartományi kormányzóival esedezett előttem, kutyaként négykézláb (*négy végtagjukon*) csúsztak-másztak.

Irgalmas voltam hozzájuk, könyörgésüket elfogadtam, siránkozó beszédüket meghallgattam, majd rájuk parancsoltam: „Ennyi elég!”

60. A legfelsőbb hatalommal felruházva – amelyet Assur és Marduk adományoztak nekem, fegyvereim naggyá tették a világmindenség összes fejedelme felett – Urartu legyőzését, területeik visszahódítását, a zaklatott Mannaj országbeli népek számára békét ígértem; ők (pedig) reménykedtek. Az uruk, Ulluszunu király elé méltóságjelölő kultikus asztalt helyeztem, és trónját nemzőatyjáénál, Iranziénál magasabbra emeltem. Asszíria népeivel együtt ünnepi asztalhoz ültettem őket, Assur és az országuk istenei előtt az uralmamért (*a királyságért*) imádkoztak.

Az Appatar városbeli Zízínek, a Kipat városbeli Zalának, a Gizilbunda tartomány *várurainak*

65. – akik a Mannaj és a Média peremterületét barikádként eltorlaszoló távoli hegyekben, messzi helyen laknak; és a népek, ezen városok lakói, (akik) önmaguk erejében bizakodnak, s az uralkodói hatalmat nem ismerik; akiknek az előttem élő királyok közül egyik sem látta lakhelyét, nevüket nem hallották, adományukat nem vették át –, a hegyek fejedelmeinek behódoltatását és adományaik átvételét Assur, az én uram a fenséges parancsával biztosította. Hadjáratom előrenyomulásáról értesülvén félelmetes ragyogásom beborította őket, s az otthonukban (*országuk belsejében*) rémület tört rájuk.
70. Adójukat: járomba fogatolt lovakat, szarvasmarhákat és juhokat számlálatlanul, Appatar és Kitpat városból elszállítván a Mannaj országbeli Zir diakka városba elém hozták. (Ezeket) elhozták, hogy az életüket mentsék, továbbá a lábamat megcsókolták, hogy városfalaik lerombolását elkerüljék, és hogy az országukban béke honoljon, fölējük (királyi) küldöttet neveztem ki, valamint az eunuch tisztviselőm, Parszuas ország kormányzója alá rendeltem őket.

A Mannaj országbeli Zir diakka városerődéből elvonultam.

75. Mannaj ország, Bít-Kabszi és az *ellenálló* Média közötti kb. 300 kilométernyi (30 *kettősórányi*) távolságot bőszen megjártam. Panzis város nagy erődje felé – amely Zikirtu és Andia ország felett, őrállásként helyezkedik el; amely a menekülő visszatartására, az ellenség visszavetésére mindkét tartomány felett tartósra épült – közeledtem. Ennek a városerődnek a védművét megerősítettem, és a belsejében gabonát, olajat, [bort], továbbá harci felszerelést halmoztam fel.
-

Panzis városból elvonultam, az Istaraurá folyón átkeltem, (majd) a Zikirtu ország-beli Aukané tartományhoz közeledtem.

80. A Zikirtu országbeli Mitatti (Assur) igáját levetette, valamint Ulluszunu királyt, az ő urát megvetette, a vazallusi kötelezettségét semmibe vette.

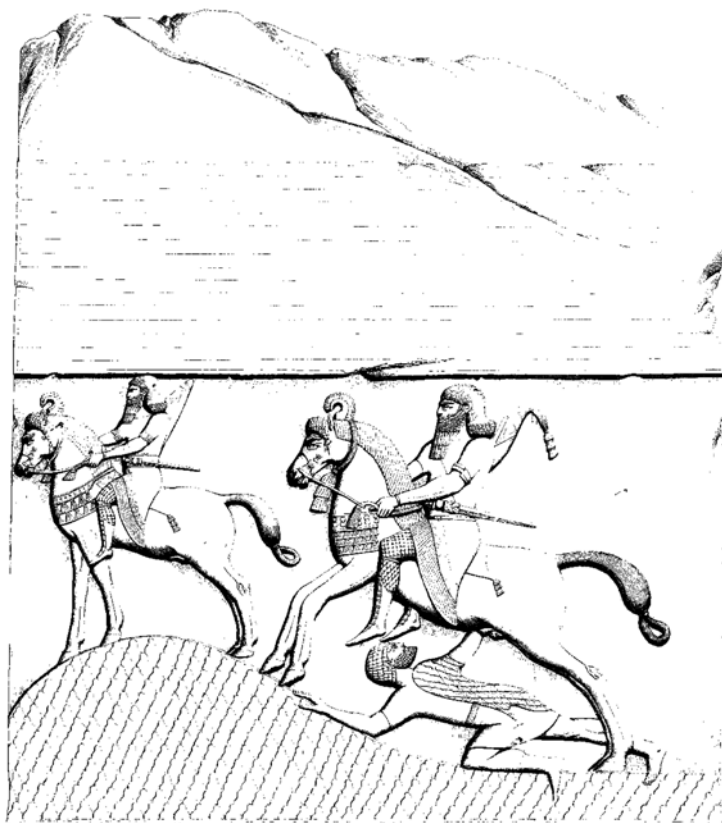
Az urartui Ruszában bizakodott, de mivel ő sem ismerte az elővigyázatosságot, e szövetséges nem menthette meg az életét.

A lejtős Wasdirikka-hegyre félve felmászott, és a távolban hadaim (*hadjáratom*) vonulását megpillantván gyomra remegni kezdett.

Országá valamennyi lakóját összegyűjtötte, majd nehézségek közepette felvezényelte őket a távoli hegyekbe, (ahol) nem találták a helyüket.

(Eközben) az ő palotája javait hátrahagyva messzire (*a pusztába*) menekült a számára értéktelenné vált Pardából, az ő királyi városából.

85. Lova(sa)it és harci seregét azonban mozgósította, és Ruszának, a szövetségesének megsegítésére erősítést hozott.

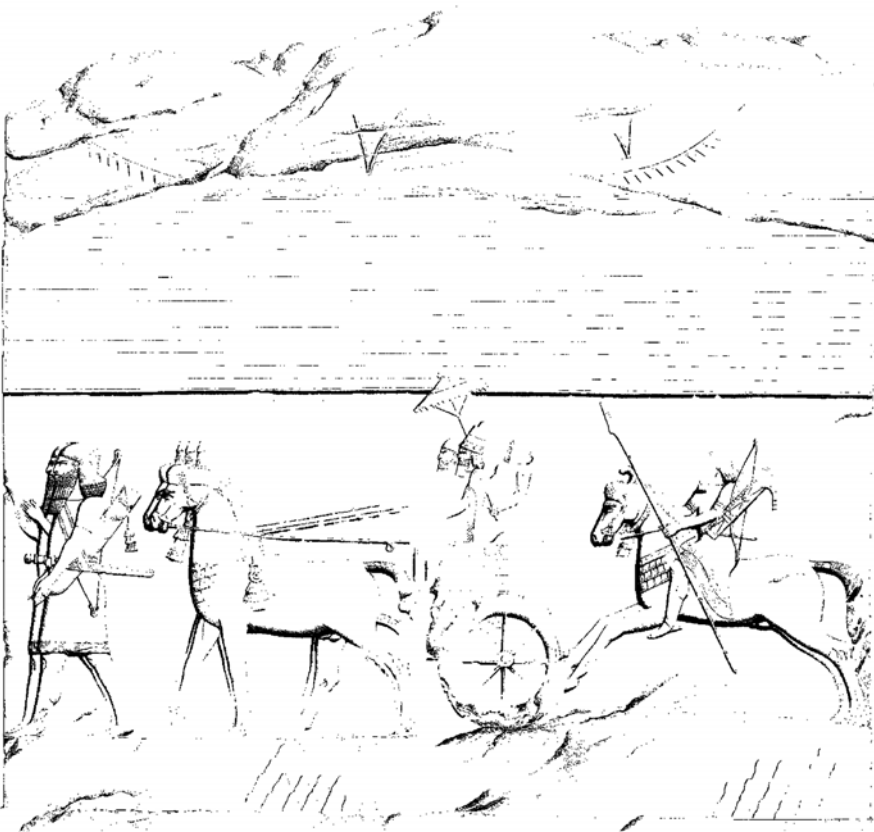
2. ábra. A király kíséretéhez tartozó s az ellenség felett győzelmeskedő asszír elit alakulat két lovasa (Dúr-Sarrukín, XIII-as terem, 7-es dombormű) P. E. Botta – E. Flandin: i. m. 1849–50, vol. II, pl. 143 nyomán

Legyilkoltam ádáz, harcos csapatait, amelyek az Wasdirikka-hegy ösvényén őrségben álltak;
majd Istaippát, Szaktatust, Aukanét, Nanzut, Kábanit, Gurruszupát, Rakszit, Gimdakrikkát, Barunakkát, Ubabarát, Sziterát, Tastamit, Teszammíát, 13' megerősített városukat, az erődítményeket a környékükön 84 településsel, valamennyit elfoglaltam.

90. Városfalaikat leromboltam, házaik belsejében tüzet lobbantván, mint ahogy az árvíz is pusztít, (ezeket) romhalmokká változtattam.

Aukané (tartományból) elvonultam, a Mannaj országbeli Wisdis tartományhoz közeledtem, amelyet Ruszá kerített hatalmába.

Érkezésem előtt, Ruszá, az urartui – aki Assur és Marduk parancsát nem őrzi, a legfőbb úrnak (*az urak urának*) (tett) esküjét nem féli;

3. ábra. A hegyvidéken vonuló II. Sarrukín a királyi szekerén, a kíséretével (Dúr-Sarrukín, XIII-as terem, 6-os dombormű) P. E. Botta – E. Flandin: i. m. 1849–50, vol. II, pl. 142 nyomán

a hegylakó, egy gyilkos ivadéka, aki nem ismeri az elővigyázatosságot; locsogó ajka alattomos, gonoszság beszélője;
 aki Samasnak, az istenek tekintélyes bírójának súlyos ítéletét nem őrizvén sérthetetlen előírását évek óta elhanyagolta és megszegte –

95. a korábbi vétkei követően nagy szentségtörést követett el, amellyel országa pusztulását és népének bukását okozta.

A nagy Waus-hegyre – amelynek csúcsa a felhők között, az ég belsejében rejtőzködik;

ahol a korai idők óta élőlények ivadécai nem hatoltak keresztül és vándor a legbelső vidékét még nem látta;

az ég szárnyaló madara nem repül föléje, és [nem] rak fészket itt, hogy fiókáit szárnypróbálgatásra nevelje –,

a meredek hegyre – amely hegyes törként emelkedik ki, valamint távoli hegyek szurdokai és vízmosásai [*töltik meg*] a belsejét;

100. (ahol) nagy (nyári) hőség és zord téli hideg idején a Canis Maior csillagképnek (*Qaštu*) és a Sirius csillagnak (*Šukuddu*) a reggeli és esti felragyogása egyaránt látható;

a felszínére a hó éjszakákon s nappalokon át folyamatosan hull, így alakját teljesen a [*fagy*] és a jég burkolja;

a határvidéken keresztülágónak a testét a pusztító és süvítő szél elsöpri, a tagjai megfagynak (*belei kiégnek*) a zord [*hideg*]ben –

toborozta (Ruszá) a nagyszámú seregét a segítőivel együtt, és gyülekezőt tartott azért, hogy a Zikirtu országbeli [Mitattit] ért sérelmet megbosszulja.

Az ütközetben gyakorlott harcosait, serege bizodalját, [*a harci seregét*] mozgósította, majd

105. a *gyorslábú* hátsólovaikat [és a (*társ*)szekereket², amelyeken] számukra a fegyvereket szállította.

A Zikirtu országbeli Mitatti, akinek [] segítséget nyújt,

aki a környező hegy(vidék)ek valamennyi királyát megnyervén ([*az oldalára*] *rendelvén*) (velük) szövetséget létesített.

A *hadtestekbe rendezett*, nagyszámú csapatában és a (katonai) erősítésben [*bizakodva*] megvetést tanúsítottak.

A harci jártassága, dicsőségei, [] erőmmel vetekedik.

110. Szíve a harcmezőn óhajtott küzdelmet ellenem, és az assuri Enlil seregének könnyörtelen visszaverését tervezte.

Ennek a hegynek a forrásánál állította fel a hadrendjét, majd követet küldött az ütközet és a küzdelem megkezdése végett.

Én, Sarrukín – a négy világtáj királya, Asszíria pásztora, Enlil és Marduk esküjének őrzője, Samas döntésének megtartója;

- Assurnak, a tudomány városának szülötte; a bölcs, aki a nagy istenek szavát áhítatosan figyeli, és a terveiket nem vonja kétségbe;
a törvényes király (*šarru kīnu*), az igazat szóló, aki számára tilalom a hazug szó, akinek szája gonosz cselekedetre és igazságtalanságra nem nyílik;
115. a világmindenség fejedelmeinek legbölcsebbike, aki (kellő) hozzáértéssel és megfontoltsággal lett megteremtve; az istenek és istennők féltője – imádkozom Assurhoz, aki valamennyi isten királya, az országok ura, a mindenség alkotója, a nagy istenek összességének királya, a világot átható (*körülfogó*); Assur város mindenható ura, aki irtózatot haragjának tombolásakor a világmindenség fejedelmeit (porrá) zúzva a (vele szemben) tiszteletlenül viselkedőket megsemmisíti;
a tekintélyes harcos, akinek hálójából (*csapdájából*) egy gonosztevő sem menekülhet, s aki az esküjét nem féli, (annak) gyökerét kitépi;
aki a parancsát nem félve a saját erejében bizakodik (vagy) isteni hatalma nagyságát megvetvén elbizakodottan beszél,
120. azt ádáz küzdelemben dühösen megtámadja, a fegyvereit összetörve katonai kontingensét, a kötelékét megsemmisíti (*széllé változtatja*);
de az isteni ítélet őrzőjének, aki Samas kedvező döntésében bizakodik, aki Assur, az istenek Enliljének legfelsőbb hatalma iránt tiszteletteljesen viseltetik, (annak) oldalán hordozza ádáz baltáját, s őt az ellenségek és a rosszakarók felett győzedelmessé teszi.
Mivel az urartui Ruszá határterületén, az ő széles országának határán még nem keltem át, a harcosainak vérét (harc)mezőn még nem ontottam, imádkoztam hozzá (Assurhoz), hogy a támadását a harc közepette visszaverje, és az önteltségét (*szája dőltyfösségét*) ellene fordítván a bűnéért meglakoljon.
125. Az én uram, Assur az igaz szavamat – amely örvendetes a számára –, a könyörgésemet meghallgatta, s az igazságot védelmezvén az imámat elfogadta, és ádáz fegyvereit – amelyek a feltűnésükkor napkeletről napnyugatig az alázat nélkülit szétzúzzák – az oldalamba rendelte.

- Assur tetterős seregei a hosszú útról megérkezvén fáradtak és elcsigázottak voltak,
(mivel) a messzi hegyeken – amelyek megmászása (és a róluk való) leereszkedés nagyon fáradságos – számtalanszor átkelvén kimerültek (*arcuk elváltozott*).
Fáradtságukat azonban nem engedtem kipihenni, a szomszédokat vízzel nem enyhítettem, katonai tábornak nem állítottam, fallal megerősített tábornak nem építettem.
130. A harcosaimat nem utasítottam, a katonai kötelékemet nem gyűjtöttem össze, a jobb- és balszárnyat nem rendeltem az oldalamba, az utóvédet nem vártam be.
(Ruszá) összegyűjtött csapataitól nem féltem, a lova(sa)it megvettem, és a harcosainak sokaságát – akiknek a fegyverzete hivatkozott – figyelemre se méltattam.

Csupán egyetlen harci szekeremmel s a testőrségemmel (*az oldalamon vonuló lova[so]kkal*), akik sem ellenséges, sem baráti vidéken nem távoznak *mellőlem*, Szín-ahu-uszur gárdájával, ádáz (*mérges*) nyílveszőként a szívébe fúródván vereséget mértem rá, a támadását visszavertem.

A harcosait tömegesen mészároltam le, és a katonái holttestét malátaként szétterítve töltöttem meg velük a hegyi síkságokat.

135. A vérüket hegyi szakadékokba és vízmosásokba folyamként ömlesztettem, és a (harc)mezőt, a nyílt vidéket olyan vörösre festettem, mint amilyen az *illuriš*-növény (*színe*).

A lábai előtt a harcosait, a serege bizodalját, az íjász lándzsásokat (*íj- és lándzsa-hordozókat*) leöltem, a fejüket pedig úgy vágtam le, mintha áldozati birkák lettek volna.

A nagyjainak, a tanácsadóinak és az udvarnokainak (*arcát lesőknek*) a fegyvereit a harcmező közepén összetörtem, és lovaikkal együtt ezeket megszereztem.

Királysága 260 szülöttét, az eunuch tisztviselőket, a kormányzóit, a lovasait foglyul ejtven (*kezembe ragadván*) az ütközetet eldöntöttem (*megoldottam*), őt pedig az egész táborával együtt körülzártam, és a járomba fogatolt (harci szekerek) lovait a nyilaimmal kilőttem alóla.

140. (Ruszá) a harci szekerét elhagyta, egy kancán vágatva menekült a hadserege élén, hogy az életét mentse.

A Zikirtu országbeli Mitatti és a szomszédságában (lévő) uralkodók gyülekezetét megbuktattam, a katonai köteléküket szétszórtam.

Az urartui hadsereget, a bűnös ellenséget az erősítésével együtt megfutamítottam, aminek következtében ők a Waus-hegy belsejébe, a hegy felé visszavonultak.

A hegyi szakadékokat és a vízmosásokat a lovaik (teteme) töltötte meg, ők pedig a meredek ösvényeken vonultak, miként egy hangya a szűk járatában.

Erős fegyvereseimmel vadul mentem fel utánuk, a (hegyi) emelkedőket és lejtőket a harcosok holttestével megtöltöttem.

145. A Waus-hegytől a Zimur-hegyig, a jáspis (színű) hegyig kb. 60 kilométernyi (6 *kettősórányi*) távolságon keresztül űztem őt a nyilaimmal.

A megmaradt nép egy részét – akik az élet(ük) megmentéséért menekültek – hagytam elmenni azért, hogy imáikban énekeljék az én uram, Assur győzelmét; (míg másokra) a hatalmas Adad, Anu hős fia a bömbölő (menny)dörgését mérte, a felhőkből aláhulló, özönvízszerű viharával és jégesővel e maradékot elpusztította. A fejedelmük, Ruszá – aki a Samas és Marduk adta korlátokat megszegte, nem tisztelte az istenek királyának, Assurnak tett esküjét – erős fegyvereseim lármájától megijedvén, mint egy szirti fogoly a sas elől, menekült, szíve kalapált;

150. mintha a vérét ontották volna, úgy adta fel királyi városát, Tuspát (*Turuspát*); és akár a vadász üldöztette, elrejtőzött a hegyi hasadékokban;

vajúdó asszonyként feküdt az ágyán, a táplálékot és a vizet a szájától megvonta, gyógyíthatatlan betegség kerítette őt hatalmába.

Az én uram, Assur győzelmét mértem az elkövetkezendő időkre Urartura, és hogy a félelmetességét ne feledjék, azt örök időkre meghagytam.

A legfelsőbb hatalmam erejével s a legkiválóbb fegyvereseim támadásával – amelyek a négy világtáj irányában nem letek ellenállásra, nem kényszerültek meghátrálásra –

ádáz harc közepette győzedelmeskedtem Urartu felett (*Urartut megkeserítettem*), Zikirtu és Andia ország népét vérrel (*halálos méreggel*) borítottam be.

155. Mannaj országból a gonosz ellenséget kirekesztettem, és az uruk, Ulluszunu szívével jót cselekedvén a zaklatott népe számára fényt hoztam.

Én, Sarrukín, az igazság őrzője, aki Assur és Samas korlátait nem lépi át, az alázas, aki Nabú és Marduk szüntelen félője,

a szívem kívánságát a kinyilatkoztatott (*igaz*) hozzájárulásukkal elértem, s e győzelemmel öntelt ellenfeleim fölé emelkedtem.

Valamennyi hegyet halálos csönddel teljesen megtöltvén az ellenséges népeket némaságra és könnyekre kárhoztattam.

Lírás és hárfás énekesekkel örvendezve s ünnepelve vonultam be a katonai táborom belsejébe.

160. Nergalnak, Adadnak és Istárnak, a harc urainak, az égben s a földön lakó isteneknek, valamint az Asszíriában lakó isteneknek

a szent, dicsőítő áldozatokat elvégezve, földre borulással és imádkozással *hódoltam* előttük, az isteni hatalmukat naggyá tettem.

Andia és Zikirtu ország felé rendelt frontvonalam helyét, a hadjáratomat megszakítván Urartu felé irányítottam a frontvonalamat.

A Mannaj országbeli Wisdis tartományban, amelyet Ruszá a hatalmába kerített, és a saját (birtokához) csatolt, a városai sokaságát – amelyek számtalanok, akár az ég csillagai –, az összeset elfoglaltam.

165. A jól megerősített városfalaikat az alapjuk alapozásáig, mint egy agyagedényt, darabokra zúztam, a földdel tettem egyenlővé.

Magtáiraik sokaságát számlálatlanul kinyittattam, és a sereggel a gabonát mérték nélkül fogyasztattam el.

Wisdis tartományt elhagytam, Usqaja városhoz, az Urartu határának kezdetét (jelző) nagy erődhöz közeledtem,

amely Zaranda tartomány ösvényét kapuként zárja el, s a küldöttet visszatartja;

és a Mallau-hegyen, a boróka(erdő) hegyen hegycsúcsként tűnik fel; Szúbi (tartomány) síksága (*rétje*) fölött (olyan), mintha napsugárba burkolózna.

170. A nép, e tartomány lakói valamennyien lovakhoz, lovagláshoz értők, Urartuban nincs hozzájuk hasonló.
A széles országában honos csikókat, fiatal, válogatott telivéreket – amelyeket (Ruszá) királyi alakulata számára nevelnek – évről évre befogják, s amíg nem kerülnek Szúbi tartományba – amelyet Urartu népei Mannajnak neveznek –, addig az alkalmasságuk nincs is felmérve, felszerszámozatlanok (*a fogatolásuk rögzítetlen*), nincsenek betörve (*hátukon a comb nincs kinyitva*) és betanítva az ütközetkor megfelelő előretörésre, kanyarodásra, valamint hátrafordulásra.
Az erőd és e tartomány csapatainak bázisa az ő uruk, Ruszá vereségét látván, mint a folyó partjának alapja, meggyengült,
175. amint a harcban járatos vezetőik – akik fegyvereim elől menekülve, vérrel (*halálos méreggel*) beborítva közeledtek felénk – tudósították nekik az én uram, Assur győzelmét (*dicősségét*), amely a harcosaik gyülekezetéből nem hagyott túlélőt; s ők erre holtta váltak.
Usqaja várost, országa támaszát a környékén (fekvő) városokkal (együtt) pusztá földdé változtatták, értékeiket hátrahagyva (oly) útra indultak, (ahonnan) nincs visszatérés (*a vissza nem térés útjára indultak*).
Ádáz (*erős*) fegyvereim támadásával ebbe az erődbe felmenvén a bőséges értékeit elzsákmányoltam, és a katonai táborom belsejébe vittem.
Erős városfalát – amelynek alapzata a hegyi sziklán szilárdan lett megalapozva, és kb. 4 méter (8 könyök) vastagságú –
180. a mellvédjénél megragadván, a tömör alapozásig leérve teljesen leromboltam, a földdel tettem egyenlővé.
Házai belsejében tüzet gyújtván a hosszú (tető)gerendáikat hamuvá égettem (*változtattam*).
Környékén 115 települést, mint egy bozótot, felgyújtottam, és a homokviharszerű füstjükkel az égboltot eltakartam.
Vidékét olyanná tettem, mint amelyen özönvíz pusztított végig, és a lakott városokat (rom)halmokká változtattam.
Aniastania várost, a csordáinak karámát (*házát*) – amely Szangibutu (tartomány) határán, Usqaja és Tarmakisza város között épült –
185. környéke 17 településével együtt leromboltam, a földdel tettem egyenlővé, tetőzetük hosszú gerendáit tűzben elégettem.
Terményeiket és *takarmányukat* felperzselttem, a felhalmozott magtárakat kinyitvatván a sereggel a gabonát mérték nélkül fogyasztattam el.
A táborom állatait sáskarajként eresztettem a *megművelt síkságaira*, és a növényzetet, (Ruszá) büszkeségét kitépve a termőföldjét letarolták.

Usqaja városból elvonultam, és a lábasjóságai (*állatai*) (miatt) támaszát (jelentő) pusztájához – amelyet Szangibutu (tartomány)nak neveznek – közeledtem.

- Tarwi és Tarmakisza városok, az erős erődítmények – amelyek Dalaja területen, a magtárait adó síkságán (*rétjén*) épültek –,
190. a (belső) városfalaik nagyon megerősítették, külső falaik tömörek, sáncárkaik nagyon mélyek; minden oldalról körülkerítették.
A belsejükben évek óta abrakolják (*táplálják*) az ő királyi alakulatának istállóban tartott lovait.
A nép, e tartomány lakói megrémültek királyi tetteim láttán, amelyeket környékükön (fekvő) városokban hajtottam végre.
A városaikat feladták, és a kiszáradt földre, a szomjúság helyére – amely olyan akár a sivatag – elmenekültek, hogy menedéket (*életet*) keressenek.
E tartományra, mintha madárcafpdát vetettem volna, erős városaik között a harcot megkezdtém,
195. a nagyon erős városfalaikat [a mellvédjüknel megragadván], az alapozásukig leérve leromboltam, a földdel tettem egyenlővé.
Házaik belsejében tüzet [gyújtván] a hosszú (tető)gerendáikat hamuvá égettem.
Bőséges (*nagyszámú*) terményüket felperzseltem, [a felhalmozott magtárakat] ki nyittatván a gabonát mérték nélkül fogyasztattam el a sereggel.
Környékükön 30 települést, [mint egy bozótot, felgyújtottam, és a homokviharszerű füstjükkel] az égboltot eltakartam.

-
- Tarmakisza városból elvonultam, [] közeledtem.
200. Ulhu, a városerőd, amely a [Kispal-hegy] lábánál [] helyezkedik el;
és a népe, mint a halak, nem csillapíthatta [*szomját*] [*vizet*] iszogatva.
A fejedelmük, Ruszá király, a [szíve] óhajával [] megmutatta a víz forrásának [*helyét*].
Hömpölygő vizet hozó csatornát ásott, és [] az Euphratészéhez hasonló bőségű [vizet] vezetett (bele).
A belsejéből számtalan (öntöző)árkot vezetett el, s [(a belsejüket) vízzel megtöltvén?] a földeket (*mezőket*) öntözés alá vonta.
205. A régóta (*hajdani napok óta*) parlagon hagyott termőföldjét [] művelés alá vonta], a(z ide ültetett) gyümölcsöst s a szőlőst esőként öntözte, majd *platánt* és *šurathu*-fát, a palotája büszkeségeit, amelyeket erdőként [] ültet]vén terjesztett ki (e) földterület (*rét*) fölé (árnyékadó) védelemül;
és a műveletlen földjeire az *arahhu*-dalt [] [*visszahozta*], s a népével a vidám *alalu* (refrénű munka)dalt énekelte.
300 számmarrakománnyi (*imēru*-űrmértéknyi) gabonamagból Niszaba gabonakálászát növesztette a barázdájában, s a gabona az aratáskor többszörös hasznót termett.
A (korábban) parlagon hagyott földjét megfelelő módon művelés alá vonta, (hogy) a buja tavaszi (*év eleji*) fű és a legelő se télen, se nyáron ne szűnjék meg.

210. (Mind)ezt a lovak és a csordák karámává változtatta, továbbá kiterjedt országa összes dromedárját háziasította, a *kicsinyek*⁷ (pedig csak) sokasodtak.

A palotát, a királyi lakhelyet a (maga) kényelmére a csatorna (*folyó*) partjára építette; borókafenyő gerendatetőzetet készítve illatát kellemessé tette.

A Szarduri-hurda erődöt őrállásául a Kister-hegyre [építette, és a -t]iba [ország-beli csapatait], országa bizodalját a belsejébe vezényelte (*bevitte*).

E tartomány lakói a rossz hírről (*szóról*) – amely Ruszá helyzetét nehezé tette – értesülvén (így) kiáltottak fel: „Ó, jaj!”, és a combjukra csaptak.

Ulhut, a városerődület a Szarduri-hurda erőddel, az erősségükkel feladták, és az éjszaka (folyamán) a meredek hegyi hasadékokba menekültek.

215. Dühömben (*dühös szívvel*) e tartomány térségét ködként [borítottam be], és szél-tében-hosszában, mint a jég, megdermesztettem.

Ulhuba, Ruszá pihenővárosába úrként vonultam be, s a palotának, a királyi székhelyének [belsejében] diadalmasan lépdeltem.

Erős városfalát, amely tömör hegyi sziklából épült, vascsákánnyal (*baltával*) és vas[ásóval (*tőrrel*)], mint egy agyagedényt, darabokra zúztam, a földdel tettem egyenlővé.

Palotája tetőzetének hosszú borókafenyő gerendáit eltávolítottam, (és ezeket) csákánnyal szétválasztattam¹, majd Asszíriába szállítottam.

A felhalmozott magtárait kinyitattam, és a sereggel a rengeteg gabonát mérték nélkül fogyasztattam el.

220. Félte őrzött borospincéjébe lépve hagytam Assur hatalmas (*széles*) seregeinek, hogy a finom bort, mint a folyó vizét, tömlőkkel és vödörökkel merítsék.

A csatornának, (Ruszá) büszkesége folyójának forrását elrekesztve a bőséges vizet iszappá változtattam.

A belőle (eredő) *csobogó* csatornákat s (öntöző)árkokat eltorlaszoltam, és a [*ben-nük (élő)*]⁷ (folyami) kagylókat nap(világ)ra vetettem.

Gazdag kertjeibe, a városa nevezetességeibe – amelyek esőcseppként (*égi cseppként*) hulló gyümölcsökkel és szőlőkkel ékesek –

bevezettem az ádáz harcosaimat, (akik) a vasbaltáikkal Adadhoz hasonlatos lár-mát csaptak.

225. Sokféle gyümölcsét összegyűjtötték, és szív(e) fájdalmára nem hagytak (belőle), nehogy az évek ezután örömteliek legyenek.

Nagy fáit, a palotájához illőket maláta-ként szétterítettem, hogy dicső városát elcsúfítsam, s a tartományát megszégyenítsem.

Ezeknek a fatörzsét, mindazt a fát, (amelyet) kivágtam, összegyűjtöttem, halomba raktam, majd tűzben elégettem.

Bőséges (*nagyszámú*) terményüket – amely akár a nádas nádja, számtalan – gyökerestül kitépve a betakarítás elvégzéséhez lábon álló gabonát nem hagytam.

Gazdag termőföldjét – amelyen mintha lazúrszínű mázas bevonat lenne –, a fűvel és hajtásokkal megművelt mezőt

230. harci szekérrel, lovassággal, gyalogsági meneteléssel, mint Adad (vihara) előzőn-löttem, (így) a lovai ellátását (jelentő) legelőt kopár földdé változtattam. Szarduri-hurdát, a nagy erődjüket a környékén 57 településsel – amely Szangibutu tartományé –, az összeset leromboltam, a földdel tettem egyenlővé, a tetőzetük gerendáit tűzben hamuvá égettem.

Ulhu városból elvonultam, Szangibutu tartomány *központi területéhez*, a megerősített városai közül a legfontosabb(ak) felé közeledtem.

A népes tartomány, (Ruszá) országának hódítása, amelyet a korábbi időkben az előző királyok, az ő elődei szereztek meg az országuk kiterjesztéséhez:

235. Hurnuku, Hardania, Gizuarzu, Sas-zissza, Felső-Hundurna,
[,]a, Watzunza, Arazu, Sa-Szinia, Alsó-Hundurna,
El[,]nak, Szittuarzu, Zirna, Szurzi, Eliadinia,
Dag[,], Szurzialdiu, Armuna, Kinastania;
a 21 város-erőd, [, amelyek] úgy tűnnek elő Arzabia hegycsúcsai fölött,
[mint] a hegyen magasodó sudár fatörzsek.
240. A városfalaik jól megerősítettek, [] 120 téglasor magasságú pártázattal vannak körülkerítve.
A harcsoaik állomásoztatására, [] harcra készen tűnnek elő,
félelmetességbe burkolóznak.
[Bizony] nagyon mély árkokat [ástak] támaszul az [erődfalak] köré, a városkapuik bejáratát (pedig) tornyok szegélyezik.
A folyói, a bőséges vízhozamok, [] síkságaikon kiapadhatatlanok.
A népük bőség és gazdagság közepette [], mindaz, mi van, bőséges termés.
245. A nagy paloták, []vel azonosak, [amelyben] az elhelyezett *nēmedu*-bútorok, a királysághoz méltóak,
a finom illatú borókafenyő gerendá(i)k [], amelyeknek a cipruséhoz hasonló illata a belsejükbe lépő felé árad.
Szangibutunak, a népes tartománynak és a városainak összes lakója,
(mikor) kb. 10 kilométernyi (1 *kettősórányi*) távolságról meglátták a hadjáratom porfellegét, zűrzavar támadt Urartuban és a teljes határvidékén.
A tartományról tartományra (kiépített) megfigyelőhelyeik, a hegycsúcsokon az (őr)tornyok összeköttetésben álltak, hogy egy [] létesüljön.
250. Az ellenség közeledtét (jelző) rőzsetüzeket *figyelték*, majd pirkadatkor és alkonyatkor fáklyafényekkel tudatták [(egymásnak)].
Az ádáz harco(sai)m támadásától – amelyhez nincs fogható – megrettentek, halálos félelem töltötte el őket, az ütközettől megrémültek.

Nem gondoskodtak töméredek javukról, az erős, fallal körbekerített városaikat feladván elrejtőztek a hegyi hasadékokban.

Ezt a tartományt hatalmas éji fellegként borítottam be, és zúduló árvízként az összes erős városát elárasztottam.

A magas hegyek, az Arzabia és az Irtia között kb. 120 kilométernyi (12 kettősórányi) távolságú utat tettem meg, majd katonai tábort építettem.

255. Ádáz harcosaimat, mint a vadjuhokat, a hegység nyúlványain keresztülvezettem, felderítőt nem hagytam, nehogy meghallják a (katonai) utasításait.

Assur hatalmas seregeivel sáskaként borítottam be az összes várost, s a kegyetlen fosztogatóimat a raktárházaikba beeresztettem.

A javakat és az értékeket, a [paloták] kincseit kihozván a felhalmozott kincstárait megkaparintottam.

Az ostromcsapatot s a *nehézs*gyalogságot, az [íj- és lándzsa]hordozókat az erődjeik ellen vezényeltem, akik *réseket és nyílásokat (vájva)* hozzá láttak a lerombolásukhoz.

A paloták tetőzetének borókafenyő gerendáit szétszedtem, hogy Mannaj és Nairi ország népével *elszállíttassam*[?].

260. A magas fellegrájakat – amelyek, mint a hegyek, szilárdan állnak – az alapozásukig [leromboltam], mintha homokból lennének.

A cifra házaikat lángra lobbantván, a füstjüket gerjesztve az égboltot ködként borítottam be.

A hatalmas árpa- és búzakészletet – amelyet régóta az ország és a népesség ellátására halmoztak fel –,

a teljes seregemet (mozgósítva) lovakkal, öszvérekkel, dromedárokkal és szamarakkal szállíttattam el, hogy a katonai táborom belsejében dombokként halmozza fel.

A népemnek hagytam, hogy bőségesen, a jóllakottságig lakmározzon, majd a bőséges rakománnyal elégedetten készülődtek, hogy Asszíriába visszatérjenek.

265. A virágzó kertjeit kivágtam, szőlőset nagy mennyiségben kivágtam, továbbá a víz-ellátását is megszüntettem.

A nagy erdeit – amelyek fái egymásba fonódtak, mint egy áthatolhatatlan nádas – kivágtam, s a megművelt területeit feldúltam.

Valamennyi kidöntött fatörzsét – mint a homokvihar a törmeléket – egybegyűjtöttem, majd tűzben elégettem.

Környékükön 146 települést, mint egy bozótot, felgyújtottam, és a homokvihar-szerű füstjükkel az égboltot eltakartam.

Szangibutu város-erődjeiből elvonultam, és az Armarialí tartományhoz közeledtem.

270. Az erőd(itett) Bubuzi várost és Hundurt – amelyet kettős erődfal vesz körül, az erődtornyok kijáratát (pedig) árkok szegélyezik –,

Ajjalét, Szini-ispalát, Szini-unakot, Arnát és Szarnít,
7 erős várost a környékük 30 településével – amelyek az Ubianda-hegy lábánál helyezkednek el –,
az összeset leromboltam, a földdel tettem egyenlővé, a tetőzetük gerendáit tűzben hamuvá égettem.

A felhalmozott magtáiraikat kinyitattam, és a rengeteg gabonát a sereggel mérték nélkül fogyasztattam el.

275. A termést, a népe ellátását s a takarmányt, a csordája táplálékát, mint egy bozótot, elégettem, és a síkságát kietlen földdé változtattam.

A kertjeiket kivágván, az erdeiket letarolván az összes fatörzsüket halomba raktam, majd tűzben elégettem.

Előrehatolásom során Arbuba, Ruszá őseinek (*atyja házának*) városába és Riárba, Szardúri (*Istár-dúri*) városába is eljutottam.

Környékük 7 városát, a jól megerősített őrállásokat – amelyek belsejében a fivérei, a királyi sarjak jól megerősített őrizettel voltak elszállásolva –, ezeket a városokat elpusztítottam, a földdel tettem egyenlővé. Az ő istenének, Haldinak a templomát (pedig), mint egy bozótot, felgyújtottam, a szentélyét megszenteltelenítettem.

280. Armarialí (tartomány)ból elvonultam, és az Wizuku-hegyen, a boróka(erdő) hegyen – amely tömör breccsa – átkelve Ajadi (tartomány)hoz közeledtem.

Anzalia, Kwajain, Qallania, Bitá, Aluarza, Qiuna, Allí,
Arzugu, Sikkanu, Ardiunak, Dajazuna, Géta, Bániu,
Birhiluza, Dézizu, Dilizia, Abaindi, Duain, Haszrana,
Parra, Ajaszun, Aniastania, Balduarza, Szaruárdí,

285. Sumattar, Salzí, Albúri, Sziqarra és a hajdani Wajaisz,
30' erős városa, amelyek a rettegett tenger partján és a nagy hegyek találkozásánál, *sorban*, szabályos rendben helyezkednek el.

Argistiuna és Qallania város, az erős erődjei, közöttük fekszenek,
s az Arszidu- és a Mahunnia-hegyek felett csillagokként tűnnek elő, az erődítésük kb. másfél kilométer (*4x720 könyök*) távolságról látható.

A kiváló harcosai, a harcedzett serege, a pajzsos lándzsahordozók, az országa bizodalma(i), – (kik) a belsejükben voltak állomásoztatva –

290. a szomszédos Armarialí tartománynak az elfoglalását látván megremegtek, (s) a városaikat a tulajdonukkal együtt feladták, és ezeknek az erődöknek a belsejébe, mint a madarak, úgy menekültek (*elrepültek*).

A nagy létszámú seregemet a városaikba vezényelvén ők az értékeiket nagy mennyiségben zsákmányolták el.

Az erős fallal körülvett városaikat a környékükön (lévő) 87 településsel együtt leromboltam, a földdel tettem egyenlővé.

Házaik belsejében tüzet gyújtván a tetőzetük hosszú gerendáit hamuvá égettem.

295. A felhalmozott magtáraitak kinyittattam, és a gabonát a sereggel mérték nélkül fogyasztattam el.

Kertjeiket kivágván, erdeiket letarolván valamennyi fatörzsüket összegyűjtöttem és tűzben elégettem.

Ajadi tartományt elhagytam, az Alluria, a Qallania és az Innaja folyókon átkeltem;

Wajaisz városhoz, az ellátását (biztosító) tartományához – amely Urartu déli határa, és Nairi országgal *szomszédos* – közeledtem.

Wajaisznak, az ő erős városának, a nagy erődjének – amely valamennyi erődjénél jobban megerősített, s amelynek építménye mesteri alkotás –

300. a belsejében állomásoztak az ádáz, harcos csapatai és a környező országok híreit szállító felderítők.

(Ruszá) a kormányzóit a katonai kötelékeikkel együtt a belsejébe rendelte, az erős falát harcosokkal körülvette.

Ezt a városerődöt *hátról* elfoglaltam, a harcosait, mint áldozati birkákat, a városkapuja előtt lemészároltam.

A kertjeit kivágván, az erdeit letarolván valamennyi kivágott fatörzsét összegyűjtöttem és tűzben elégettem.

Barzurianit, Waltuquját, Quttát, Qippát, Aszapát,

305. 5 erős erődítményt a környékükön (fekvő) 40 településsel együtt tűzben elégettem.

Wajaisz városból elvonultam, Janzúnak, Nairi ország királyának tartományához közeledtem.

Janzú, Nairi ország királya a kb. 40 kilométernyi (4 *kettősórányi*) távolságra (fekvő) Hubuskiából, az ő királyi városából járult elem azért, hogy a lábamat megcsókolja.

Adóját: járomba fogatolt lovakat, szarvasmarhákat és juhokat Hubuskiában, a városa belsejében átvettem tőle.

Visszatértemkor a Muszaszír városbeli Urzana – a bűn és szentségtörés elkövetője, az isteneknek (tett) eskü megszegője, aki uralmam nem tisztelte,

310. az arcátlan hegylakó – az Assurnak, Samasnak, Nabúnak és Marduknak (tett) szerződéses esküjét megszegvén fellázadt ellenem.

Hadjáratomról való visszatértemkor elmulasztott elem jönni jelentős üdvözlő ajándékaival, továbbá a lábamat sem csókolta meg.

Az adományt, az adót, az üdvözlő ajándékát megtagadta, sőt még a kíséret nélküli lovas küldöncét sem küldte el, hogy egészségem felől érdeklődjék.

Dühömben (*dühös szívvel*) az összes harci szekereimet, sok lova(s)t, az egész táboromat Assíria felé útnak indítottam,

(én pedig) Assur fenséges támogatásával – aki az istenek atyja, az országok ura, az ég és az alvilág teljességének királya, (a világmindenség) alkotója, a legfőbb úr (*az urak ura*),

315. akinek az idők kezdete óta az *ország* és a négy világtáj hegy(vidék)einek istenei mindannyian azért hódolnak előtte szüntelen, azért vezetik be (őket) a felhalmozott kincstárukkal az Ehurszaggalkurkura templomba, (mert) Marduk neki adományozta az istenek legfensőbb (*Enliltől származó*) hatalmát; a Merkúr (*Nabú*) és a Jupiter (*Marduk*) fenséges parancsára, akiknek (bolygó) mozgása a csillagok együttállásával (kedvező előjelet bocsátott) a fegyver(es)eim mozgósítására, a Hold (*Szín*), a koronás úr egy holdfogyatkozás által (*az égi megfigyelés meghosszabbításával*) kedvező előjel(et bocsátott) a beavatkozásra, Gutium lerombolására, és a Nap (*Samas*), a hős a beleegyező hozzájárulásával (jóslatkéréskor) a májra azt a kedvező (*támogató*) előjelet írta, hogy biztosítékként az oldalamon vonul –,
320. csupán egyetlen harci szekeremmel és 1000 féktelen lovasommal, az íjász, pajzsos és lándzsás csapattal, a harcedzett, ádáz harcosaimat mozgósítván fárasztó útra keltem Muszaszír város irányába.

A seregem a hatalmas Arsziu-hegy (sziklái) – amely(ek)re nincs feljáró – úgy mászta meg a vezényszavamra, mintha egy létra fokaik lettek volna. Átkeltem a Felső-Záb folyón, amelyet Nairi és Habhi ország népei Elamunia folyónak neveznek.

A magas Sejak, Ardiksi, Ulájú és Alluriu hegyek között

325. – a magas hegyvonulatokon, keskeny hegyszirteken, amelyek *leírhatatlanok*, a gyalogsági átkeléshez nincs közöttük ösvény; a belsejükben áradó vízfolyások vágnak keresztül, s a (víz)esésük robaja, akár Adadé, kb. 10 kilométernyi (*1 kettősórányi*) távolságra elhallatszik; a kíváncsok gyümölcsfák és szőlők összessége itt nádasként fonódik egymásba, az ösvényeiket megközelítőt félelemmel tölti el –, a területükön még egyetlen király sem kelt át, az előttem élő hercegek nem látták a legbelső vidéküket.
- A hatalmas fatörzseiket kidöntöttem, a keskeny szirtjeiken bronzcsákánnyal bizony áttörtem.
330. A belsejükben a seregem átkeléséhez keskeny utat, szűk átkelőt készítettem, amelyen a gyalogság csak oldalvást (haladva tudott) átkelni. A saját harci szekeremet (a katonák) tarkójára helyeztem, én magam pedig lóháton, a hadseregem élére állván a harcosaimat, a testőreimet (*az oldalamon vonulókat*) a lovaikkal egyes sorba rendezvén vezettem át a szorosaikon.

Az eunuch tisztviselőimnek, a tartományi kormányzóimnak és az ő köteleikeiknek megparancsolván, tüstént rendelkeztem arról, hogy (Urzana) ne menekülhessen el (innen).

[*Urzana megrémült*] a hadjáratom porfellegét meglátván
[].

335. [] *nem őrizvén*, a lakosok [] megerősítették
[].

[] Urartu; Muszaszírba, a királyi lakhelyére,
Haldinak, az [ő istenének] a lakhelyére [].

[*Az istenségnek, aki a leghatalmasabb*] egész Urartuban, ahol se égen, se földön nem ismert nála [*fenségesebb*];

[akinek hozzájárulása?] nélkül [] a jogart és a koronát, az uralkodói (*pásztori*) jelvényeket nem viselhetné.

Az urartui nép pásztorának [(*halála*) után] a hercegek (*fejedelmek*) közül az viselheti az(oka)t, aki a fiai közül a trónját elfoglalja.

340. Ő arannyal és ezüsttel, a palotája kincstárának minden értékével Muszaszírban, Haldi elé járul, hogy az ajándékait neki adományozza.

Kövér [szarvasmarhákat], hízott juhokat számlálatlanul áldoz előtte, a városa összességének pedig ünnepi lakomát rendez.

Haldi, az ő istene [előtt] az uralkodói koronával őt megkoronázzák, Urartu királyi jogarát vele megragadtatják, és a népe a(z uralkodói) nevéen szólítja.

Erre a városra a hadseregem Adadhoz hasonlatos, irtózatoss (harci) robaját zúdítottam, és a [*belsejében*] lakók [].

(Urzana) népe, az időse férfiak és asszonyok, a házaik tetejére felmászván, keservesen siráncokztak [],

345. négykézláb csúsztak-másztak, s a kezüket *tördelték* [],
hogy az életüket mentsék.

Mivel Urzana király, a fejedelmük Assur parancsát nem félté, és az uralmam ígáját levetvén a vazallusi kötelezettséget (*szolgaságot*) semmibe vette,

utasítottam e város népei elhurcolására, majd megparancsoltam Haldinak, Urartu bizodalmanak a kihozatalát.

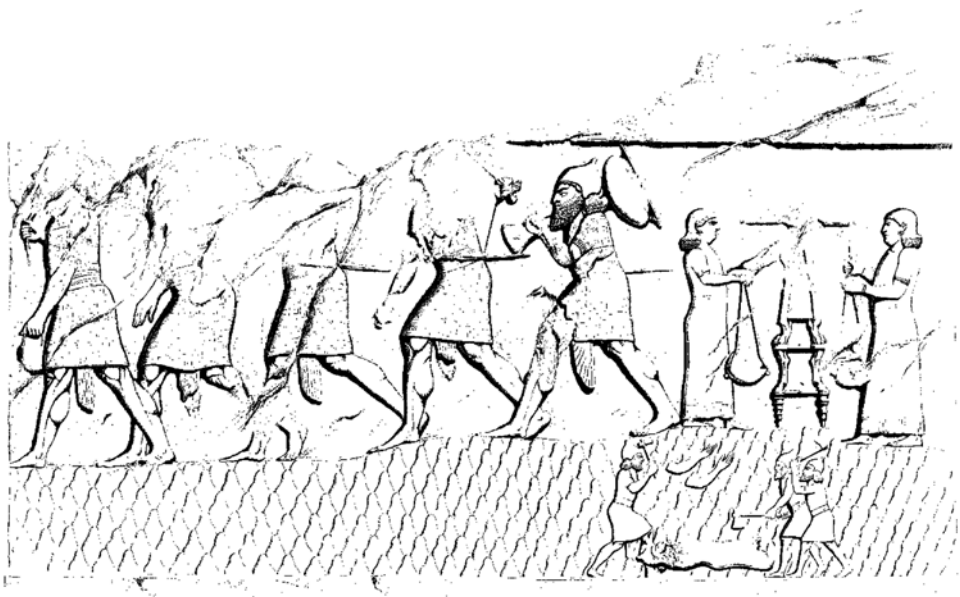
(Urzanát pedig) – miként egy diadal után (szokás) – a városkapujával szemben elhelyeztem, miközben az asszonyát, a fiait, a lányait, a (ház)népét, az apja házának ivadékeit elszákmányoltam,

(és velük) 6110 lakost, 12 öszvért, 380 szamarat, 525 szarvasmarhát, 1235 juhot számláltam, majd a fallal megerősített táboromba bevitettem.

350. Muszaszírba, Haldi lakhelyére diadalmasan bevonultam, és a palotában, Urzana lakóhelyén mint egy úr, helyet foglaltam.

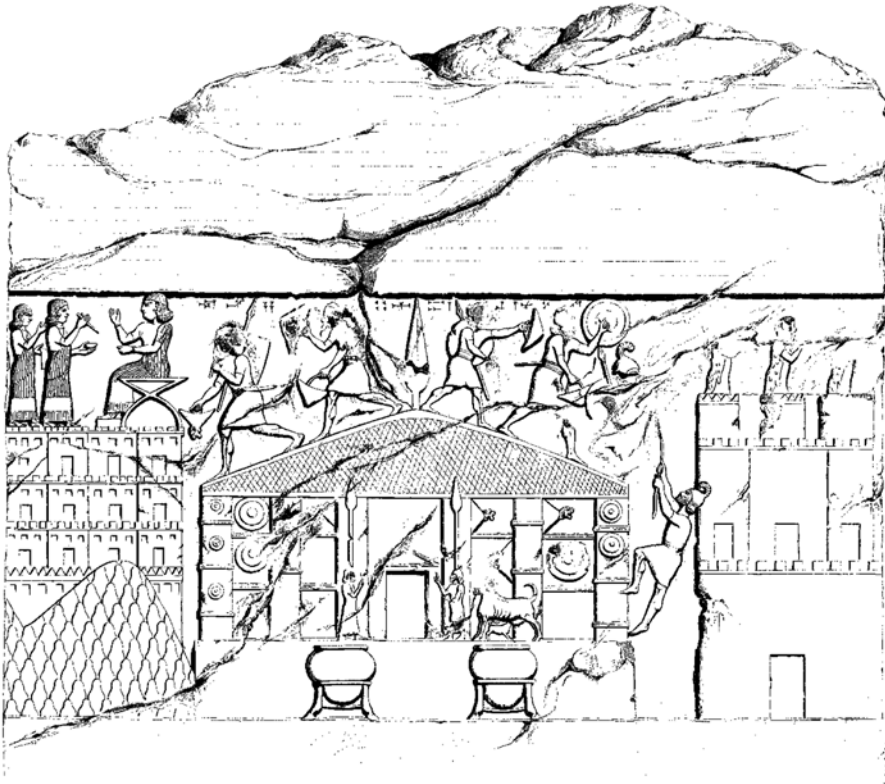
- A felhalmozott [kincstárakban], ahol a bőségesen összegyűjtött kincsek vannak, a lezárt *értékek* pecsétjeit felnyitván:
 [kb. 1029] kilogramm (34 *talentum* és 18 *mína*) aranyat, 5011 és ¼ kilogramm (167 *talentum*, 2 és ½ *mína*) ezüstöt, nagy mennyiségben tiszta bronzot, önt, karneolt, lazúrkövet, achátot, (fél)drágaköveket;
 [] (darab) [széket] elefántcsontból, ébenfából és *puszpángból*, továbbá ládákat, amelyek díszítése aranyból és ezüsből készült;
 [] (darab) nagy méretű asztalt elefántcsontból, ébenfából és *puszpángból*, a királysághoz méltókat, amelyek díszítése aranyból és ezüsből készült;
355. 8 erős tálat és zöldségecs tálát elefántcsontból, ébenfából, *puszpángból*, amelyeknek arany és ezüst a díszítése;
 6 állványt, (edény)tartót, *széktámlákat* és az ivóedénytartó állványokat elefántcsontból, ébenfából, *puszpángból*, amelyek díszítése aranyból és ezüsből készült;
 6 aranykardot az arany (*kard*)*hüvelyükkel*, aranytört (*kis kardot*), arany légycsapót, alabástromedényt, amely berakásos kövekkel és arannyal (díszített);
 11 fedeles ezüstitálát Ruszá (tulajdonjelölő feliratával), Tabalból való aranyfogantyús tálakat, ezüstsíkokat, ezüst nyílveszőket aranyberakással;
 34 erős, kis és vékony *nyeles* ezüstitálát, ezüst *luṭṭu*- és *susanu*-edényeket;
360. 54 vastag (falú) ezüstitálát a fedelükkel, csúcsos serlegeket, félhold formájú tárgyakat, ezüstkarikákat;
 5 ezüsttegezt, *qabūtu*-edényeket, *mukarrisu*-edényeket, *nablu*-edényeket, tabali füstölőállványokat és ezüsfüstölőket;
 13 bronzkondért, bronzüstöket, bronzmedencéket, bronzvödröket, bronzfazekákat, bronzlábasokat;
 24 bronzállványt, bronzkondért, bronztálakat, bronz *kurkurru*-edényt, bronz *qull(i)u*-lábasokat, bronzkampót, bronzlámpást;
 120 erős, kicsi bronztárgyat, az országuk termékeit, amelyek kiejtett nevét nem lehet megfelelően lejegyezni;
365. [] (darab) vas parázstartót, piszkavasat, vaskampót, vaslapátot, vaslámpást;
 130 sokszínű ruhát, lenvászon ruhát, bíbor gyapjút és gyapjút színes ruhához, vörös gyapjút, amelyek Urartuból és Habhiból (származnak);
 (ezeket) a palotája értékeivel zsákmányolván a javait összegyűjtöttem, majd az eunuchjaimat és a hivatalnokokat Haldi templomába elküldvén
 Haldit, az istenét és Bagbartut, az istennőjét a temploma számos értékével, minden ott lévőt;
 kb. 91+[] és ½ kilogramm ([]+3 *talentum* 3 *mína*) aranyat, kb. 4870 kilogramm és 50 gramm (162 *talentum*, 20 *mína* és 6 *séqel*) ezüstöt, kb. 108.000 kilogramm (3600 *talentum*) bronztömböt;
370. 6 aranypajzsot, amelyek a cella bal és jobb oldalán vannak felfüggesztve, ragyognak akár a napfény,
 (valamint) vicsorgó oroszlánfejek emelkednek ki a középső részükön, kb. 156 kilogramm (5 *talentum* 12 *mína*) tömegű pirosas ragyogású vörös(arany);

- 1 hegyes szarv (formájú) kapu(záró) reteszt, amely két talentum finom(itott) aranyból öntött;
- 1 emberi kéz (formájú) aranyreteszt, a kettős ajtószárny rögzítőjét, amelyre a szárnyas *abūbu* (vízözönszörny) fekvő (alakja) illesztetett;
- 1 aranszeget, a retesz rögzítőjét, a nagy templom zárjának (*kötélékének*) megerősítőjét, a felhalmozott értékek és javak őrzőjét;
375. 2 aranykulcsot, a koronás Lama (istennők) alakjával, akik isteni buzogányt és karkát tartanak, lábukkal pedig vicsorgó oroszlánok hátán állnak; ezek négyen¹ az ajtó zárjai (*kötélékei*), a cella díszei, amelyek tömege kb. 66 kilogramm (2 *talentum* 12 *mína*) arany és az ajtó(szárnya)k rögzítői;
- 1 nagy aranykardot, az oldalán (függő) kardot, amelynek kb. 13 kilogramm és 25 gramm (26 *mína* és 3 *séqel*) arany a tömege,
- 96 ezüstitálcát, ezüstsisakot, ezüstíjat, ezüst nyílveesszőt, amelyeknek arany a berakása és a díszítése;
- 12 erős ezüstpajzsot, amelyek lemezét (körgyűrűkben) *abūbu* (vízözönszörny)-, oroszlán- és vadbivalyfejek díszítik;
380. 67 ezüstkondért, ezüstállványt, ezüst parázstartót, ezüst zöldséges tálcát, amelyeknek arany a díszítése és a berakása;
- 62 ezüst libációs edényt, ezüst gránátalmát és különböző méretű ezüsteszközöket, amelyeknek arany a berakása és a díszítése;

4. ábra. A Haldi-templomból származó zsákmány lemérése, elszállítása és egy életnagyságú, urartui uralkodót ábrázoló bronzszobor feldarabolása (Dūr-Sarrukīn, XIII-as terem, 3-as dombormű) P. E. Botta – E. Flandin: i. m. 1849–50, vol. II, pl. 140 nyomán

- 33 ezüst harci szekeret, ezüstíjat, ezüsttegezt, ezüst isteni buzogányt, ezüstjogart, ezüst *manziašu*-tárolót², ezüstpajzsokat, ezüst *šipru*-csúcsokat, (ezüst) *purṭu*-dárdákat³, ezüstjelvényt;
- 393 erős és kis ezüstit, Asszíria, Urartu és Habhi termékeit;
- 2 nagy vadbivalyszarvat, amelyeknek (*arany*) a díszítése és a bevonata, továbbá aranszegecsek szegélyezik a díszítését;
385. 1 (fél)drágakő-berakással (díszített) aranyháfát, amely Bagbartunak, Haldi hitvesének rítusait teszi kellemessé;
- 9 ruhát, az isteni ruházatát, amelyeknek arany az öve, és aranyrozetták (díszítik), a mintázatuk (*varrásuk*) *hálós* kiképzésű;
- 7 pár csizmát, amelyeket aranycsillagok borítanak, továbbá egy ezüstostort, amelynek arany a zsinórja és a díszítése;
- 1 (elefánt)csont ágyat, (amelynek) ezüst a *fekvőrésze*, az isteni fekhelyet, amely (fél-drága)kő- és aranyberakással (díszített);

5. ábra. A „Muszasziirt megostromoltam (és) elfoglaltam” feliratot hordozó dombormű, amely a házaik tetején siránczó városlakókat, a Haldi-templom kifosztását és a zsákmány összeírását ábrázolja (Dúr-Sarrukín, XIII-as terem, 4-es dombormű)

P. E. Botta – E. Flandin: i. m. 1849–50, vol. II, pl. 141 nyomán

- 139 (elefánt)csont pálcát, (elefánt)csont asztalokat, (elefánt)csont zöldséges tálcát, (elefánt)csont (*markolatú*) kardot, elefántcsont és ébenfa (*markolatú*) töröket (*kis kardokat*), amelyeknek arany a díszítése;
390. 10 *puszpáng*asztalt, *puszpáng*tálmakat, ébenfa és *puszpáng nēmedu*-bútorokat, amelyeknek arany és ezüst a díszítése;
 2 hordozható oltárt, 14 válogatott (ék)követ, isteni díszeket, Haldinak és a hitvesének, Bagbartunak az ékszereit;
 25 212 erős és kis pajzsot, *csúcsos* és *forgós* bronzsisakokat, továbbá bronz koponya(formájú *sisak*)testeket;
 1514 erős és kis bronzlándzsát, erős, bronz döfőlándzsa-fejeket, bronz *purṭu*-dárdákat[?], bronzlándzsákat a bronz ellensúlyukkal (*alsó részükkel*);
 305 412 erős és kis bronzkardot, bronzíjakat, bronztegezeket és bronz nyílhegyeket (*nyílvesszőket*);
395. 607 erős és kis bronzkondért, bronzmedencéket, bronzvödöröket, bronzfazekakat, bronzlábasokat;
 3 erős bronzkondért, amelynek belseje 50 *middatu*-mértéknyi folyadék tárolására (alkalmas), az erős bronzállványakkal;
 1 (nagy méretű) *ḫarū*-tárolóedényt, amelynek belseje 80 *middatu*-mértéknyi folyadék tárolására (alkalmas), a nagy bronzállványával, amelyet Urartu királyai a Haldi előtti kultikus szertartások elvégzéséhez áldozati borral töltöttek meg;
 4 bronz isteni képmást, a fő ajtónállókat, a kapui őrzőit, (amelyeknek) kb. 2 méter (4 *könyök*) a magasságuk, és a bronztalapzatukkal (együtt) lettek öntve;
400. 1 imádkozó helyzetben (ábrázolt) királyi képmást, amely Szardurié, Ispuini fiáé¹, Urartu királyáé, a bronztalapzatával (együtt) lett öntve;
 1 bronzbikát, 1 bronztehenet a borjával, amelyeket Szarduri, Ispuini fia¹ küldött el Haldi templomába fogadalmi ajándécul, és rájuk véste (a feliratát);
 1 bronz képmása Argistinek, Urartu királyának – aki isteni csillagos koronát visel, a jobb kezével imádkozik – a fülkéjével (*házával*) (együtt) kb. 1800 kilogramm (60 *talentum*) a tömege;
 1 képmása Ruszának 2 lov(as)ával és a szekérhajtójával, a bronztalapzatukkal (együtt) lettek öntve,
 a rájuk vésett (felirat), amely önmaga dicsőítéséről (szól): „Két lova(so)mmal és egyetlen szekérhajtómmal Urartu királyságát megszereztem (*kezeim elérték*).”;
405. (ezeket) rengeteg értékével, számtalanul elzsákmányolták,
 nem (is) számítva az arany, ezüst, ón, bronz, vas, (elefánt)csont, ébenfa, *puszpáng* és valamennyi fa mindegyikéből (készült) eszközöket,
 amelyeket a városból, a palotából és a templomból (*az isten házából*) Assur és Marduk seregei számlálatlanul elzsákmányoltak.
 Urzana palotájának és Haldi (templomának) javait a rengeteg értékével, amelyet Muszaszír városból zsákmányoltam el,
 a *hadtestekbe rendezett* hatalmas seregemre bízván (*rakván*) AsszírIA belsejébe szállítottam.

410. Muszaszír tartomány népét Asszíria népe(i) közé számláltam, az asszírokra (érvényes) *ilku*-szolgálatot (és) *tupšikku*-köz munkát rájuk kiróttam.

Ruszá (ezekről) értesülvén a földre vetette magát, ruházatát megszaggtatván a karját fedetlenül hagyta,
a (királyi) fejdíszét levette, a haját lenyírta, és a mellkasát (*szívét*) verdeste mindkét (öklével), (majd) a földre borult.

A szíve dühöngött, zaklatottá vált (*a mája égett*), a száján keserves siránkozás tört fel.

Urartura és a teljes határvidékére a gyászéneket kiterjesztettem, Nairi országra pedig siránkozást róttam ki örök időkre.

415. Assur, az én uram fenséges erejével, Bél és Nabú, a segítő isteneim győzedelmes hatalma által,
Samasnak, az istenek tekintélyes bírójának – aki utat nyitott, s a hadseregemnek oltalmat nyújtott – a kinyilatkoztatott (*igaz*) hozzájárulásával,
az istenek (közt) mindenható Nergalnak – aki az oldalamon vonul és a táborom oltalmazója – a hatalmával
Szumbi tartományból a lejtős Nikippa- és Upá-hegyek között, Urartuba behatoltam.

Urartuban, Zikirtuban, Mannajban, Nairiben és Muszaszírban

420. vad oroszlánként – akit félelmetesség övez – büszkén lépdeltam, és nem találtam ellenfélre,
az urartui Ruszá és a zikirtui Mitatti nagyszámú csapataira a (harc)mezőn vereséget mértem.

430 várost, az urartui Ruszá 7 tartományában lévő összeset bevettem, majd az országát elpusztítottam.

A Muszaszír városbeli Urzanát illetően, az ő istenét, Haldit, az ő istennőjét, Bagbartut, a temploma rengeteg értékét,

6110 lakost, 12 öszvért, 380 szamarat, 525 szarvasmarhát, 1285¹ juhot, asszonyát, fiait, leányait elzsákmányoltam,

425. (majd) a lejtős Andarutta-hegy ösvényén, Hipparna város felett kiérvén, országomba biztonságban visszatértem.

Elesett egy harciszekér-hajtó, két lovas, három *nehézgyalogos*.

Az első híradást Táb-sár-Assur főkincstárnok által küldöm el Assur, az én uram színe elé.

A tábla – amely Nabú-sallimsunué, aki királyi főírnok, írnok előjáró, Sarrukínak, Asszíria királyának a tudósa,

Harmakkinak a fia, aki királyi írnok Assur városból –

430. Istár-dúri, Arrapha város kormányzójának eponümosz (*limmu*) évében lett kibocsátva (*elhozva*).

A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek. (SID_1)